

Хронікі

СТВАРАЛЬНІК БЕЛАРУСКАЙ МІЛІЦЫІ І «ЗВЯЗДЫ»

Міхаіл Фрунзэ стаяў каля вытокаў нашай правахоўнай сістэмы і найстарэйшай газеты

Сёлета адзначаецца стагоддзе беларускай міліцыі і аналагічная дата з дня заснавання «Звязды». Цікава, што і міліцыя, і газета паўсталі «на рэвалюцыйнай хвалі», а каля вытокаў іх стварэння нават стаяў адзін і той жа чалавек...

За дзясяткам масак...

Васіленка, Міхайлаў, Трыфанчыч, Арсеній, Пятроў, Шуйскі, Мірскі — здаецца, што перад намі спіс партыйнай падпольнай арганізацыі. Насамрэч за ўсімі гэтымі імёнамі — адзін чалавек. Ён правёў на тэрыторыі Беларусі ўсяго паўтара года, пра якія, акрамя вех партыйнай дзейнасці, вядома не так шмат, але паспеў прыняць удзел у ключавых гістарычных падзеях. Нездарма яго імя толькі ў Мінску носяць вуліца, станцыя метро і цэлы раён. Здагадацца нескладана, гаворка пойдзе пра Міхаіла Васілевіча Фрунзэ.

Па паходжанні ён ніякага да чынення да Беларусі не меў: нарадзіўся ў далёкім Бішкеку ў сям'і малдаваніна і рускай. Дарэчы, сам Бішкек у савецкі час на працягу 65 гадоў называўся ў гонар Фрунзэ. Як раскажам дзяржаўны дзеяч у сваёй афіцыйнай аўтабіяграфіі, захапіўся ідэямі рэвалюцыі ён яшчэ ў гімназіі. З часу вучобы ў Пецярбургскім політэхнічным інстытуце стаў актыўным удзельнікам бальшавіцкага руху. Небяспечная на той момант дзейнасць прывяла да лагічнага выніку: маладога чалавека неаднаразова арыштоўвалі, прысудзілі да катаргі, а ў далейшым — за ўдзел ва ўзброеным супраціўленні паліцыі — і да смяротнага пакарання, прычым двойчы. Аднак самая суровая мера так і не была ўжытая. Рэвалюцыянер правёў сем гадоў на катарзе, пасля чаго быў адпраўлены на пасяленне і зноў арыштаваны. Праўда, зняволенне было нядоўгім: Фрунзэ ўдалося збегчы.

Першы вопыт рэдактарскай працы ён атрымаў у Чыце ў 1915 годзе, дзе хаваўся пад прозвішчам Васіленка. Там ён разам з аднадумцамі выпускаў штотыднёвую газету «Восточное обозрение». Змяніўшы дакументы на імя Міхаіла Міхайлава, трапіў на службу ў камітэт Заходняга фронту Усерасійскага земскага саюза ў Беларусь. Тут стварыў падпольную бальшавіцкую

Барэльеф, які ўпрыгожвае станцыю метро «Фрунзенская» ў беларускай сталіцы.

арганізацыю ў Мінску, а таксама партыйныя групы ў III і X арміях Заходняга фронту. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі стаў адным з кіраўнікоў рэвалюцыйнага руху на гэтай тэрыторыі.

Беларускі перыяд

Адным з першых крокаў пасля змены дзяржаўнага ладу стала замена царскай паліцыі народнай міліцыяй з выбарным начальствам, якая падпарадкоўвалася органам мясцовага самакіравання. У Мінску гэта адбылося ноччу з 4 на 5 сакавіка 1917 года. Атрады баявых дружин рабочых і міліцыі разбілі былую паліцыю, захапілі гарадское паліцэйскае ўпраўленне, архіўнае і доказнае аддзяленні, узялі пад сваю ахову найважнейшыя дзяржаўныя ўстановы, пошту і тэлеграф. У той жа дзень грамадзянскі камітэт Мінска падпісаў прававы акт, згодна з якім Міхаіл Аляксандравіч Міхайлаў — Фрунзэ — прызначаўся часовым начальнікам міліцыі Усерасійскага земскага саюза па ахове парадку ў Мінску. Дарэчы, афіцыйнай датай святкавання Дня беларускай міліцыі 4 сакавіка стала толькі пасля 1998 года.

Між тым сам Фрунзэ высокай пасадай начальніка беларускай міліцыі не абмежаваўся. Праз некалькі месяцаў ён ужо быў старшынёй выканкама Савета сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губерняў, арганізатарам і членам Мінскага гарадскога камітэта РСДРП, членам салдацкага камітэта Заходняга фронту і выканкама Мінскага савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў, а таксама рэдактарам «Сялянскай газеты» і адным з рэдактараў-заснавальнікаў «Звязды». У той час газета, якая пабачыла свет 27 ліпеня па старым

стылі ці 9 жніўня па новым, успрымалася ў першую чаргу як сродак прапаганды бальшавіцкіх ідэй. Галоўным патрабаваннем да матэрыялаў была ідэалагічная выверанасць і здольнасць уздзеінічаць на чытача. Таму нічога дзіўнага ў тым, што іх падрыхтоўкай займаліся вядомыя партыйныя дзеячы, заўзятыя агітатары, няма.

Няшмат каму вядома, але былі спробы змяніць кірунак дзейнасці міліцыі. Дарэчы, гэты момант цесна пераплятаецца і з гісторыяй «Звязды». Хуткі рост папулярнасці і ўплыву бальшавіцкай газеты сур'ёзна занепакоіў штаб фронту, таму ваенны і марскі міністр Керанскі даў загад закрыць выданне і канфіскаваць друкарню. Аднак кіраўніцтва газеты з групай моладзі паспелі перавезці ўсё набор чарговага нумара, і атрад міліцыі, які прыбыў на месца, нічога не знайшоў. Вось у гэтым моманце, здаецца, паўстала супярэчнасць: як Фрунзэ, знаходзячыся на пасадзе начальніка міліцыі, мог дапусціць практычна знішчэнне выдання, якім сам жа кіраваў? Адказ відавочны — ніяк. У гэты момант ён быў у камандзіроўцы, а губернскі камісар і яго служачыя паспрабавалі ўзяць уладу над міліцыяй у свае рукі. Як толькі Фрунзэ вярнуўся ў Мінск, ён склікаў агульны сход усіх супрацоўнікаў міліцыі, дзе была прынята рэзалюцыя супраць контррэвалюцыі.

Карціна Ісака Бродскага, прысвечаная Фрунзэ. 1929 год.

Сама «Звязда» пачала выходзіць пад новай назвай «Молат». Усяго свет пабачыла 18 нумароў выдання, якое менш чым праз месяц было закрыта. А «Звязда» ў хуткім часе аднавіла сваё існаванне. Дарэчы, у выпуску, прысвечаным гадавіне існавання газеты, расказвалася гісторыя выратавання апошняга нумара «Молата», звязаная з Фрунзэ. Як толькі ён даведаўся аб загадзе закрыць выданне, то накіраваўся ў рэдакцыю, адкуль вывез увесь гатовы набор, а таксама іншыя матэрыялы ў друкарню газеты «Известия Минского Совета». Па яго ініцыятыве былі праведзены сходы і мітынгі ў вінскіх часцях у падтрымку газеты.

Вялікае значэнне надаваў Фрунзэ і прапагандзе сярод сялян. Нездарма падчас II сялянскага з'езда Мінскай губерні яго абралі старшынёй і нават называлі не інакш як «наш таварыш Міхайлаў». У канцы жніўня 1917 года Фрунзэ быў накіраваны ў горад Шуя Уладзімірскай губерні і ў Беларусь больш не вяртаўся.

Не герой, а асоба

У савецкі час Фрунзэ атрымаў статус аднаго з легендарных рэвалюцыянераў і военачальнікаў. У яго гонар былі названыя дзясяткі розных аб'ектаў па ўсім Саюзе, пра яго

здымалі фільмы і пісалі кнігі, дзе ён паўставаў у ролі бездакорнага «змагара за Рэвалюцыю». Аднак за гэтым «забранзавелым» вобразам, вядома, хаваўся рэальны чалавек...

З Сямёнам Будзённым Фрунзэ пазнаёміўся яшчэ ў Мінску. Пасля Будзённым адзначаў яго дзіўны талент прамоўцы і запал, з якім той выступае на мітынгх. Георгій Жукаў у маладосці, падчас грамадзянскай вайны, убачыў военачальніка з іншага боку: «Ён спыніўся ў полі і загаварыў з байцамі нашага палка, цікавачыся іх настроем, харчаваннем, узбраеннем. Пытаўся, што пішучь родныя з вёсак, якія пажаданы маюцца ў байцоў. Яго прастата і абаяльнасць, прыемная знешнасць заваявалі сэрцы байцоў».

А вось Леў Троцкі меў аб Фрунзэ не самае лепшае меркаванне, што не дзіўна, бо ў іх быў сур'ёзны ўнутрыпартыйны канфлікт: «Яго захаплялі абстрактныя схемы, ён дрэнна разбіраўся ў людзях і лёгка падпадаў пад уплыў спецыялістаў, пераважна другарадных». У цэлым сучаснікі, нягледзячы на ўсе баявыя заслугі, характарызавалі Фрунзэ як чалавека вельмі мяккага, што адбілася і на яго палітычнай кар'еры.

Да гэтага часу афіцыйна нераскрытай застаецца таямніца смерці Фрунзэ, нечакана памерлага ў 1925 годзе падчас нескладанай аперацыі. Існуе меркаванне, што не абышлося без умяшання Сталіна. Асабліва распаўсюджанай стала гэтая версія пасля напісання Барысам Пільняком «Аповесці непагашанага месяца», дзе за персанажамі лёгка адгадваюцца сапраўдныя палітычныя фігуры. Пасля смерці мужа яго жонка Соф'я не вытрымала напружання і скончыла жыццё самагубствам. Праз некаторы час дваіх іх дзяцей усынавіў сябар Фрунзэ Клім Варашылаў. Дачка Таццяна стала доктарам хімічных навук, а сын Цімур лётчыкам-знішчальнікам. Ён загінуў у гады Вялікай Айчыннай вайны і пасмяротна атрымаў званне Героя Савецкага Саюза.

Дар'я КАСКО.
kasko@viazda.by

Бюст военачальніка паблізу адміністрацыі Фрунзенскага раёна горада Мінска.